

ISTVÁN TEMPLOM-TÖRVÉNYÉRŐL

(Egy forráshely értelmezéséhez)

– Kávássy Sándor –

István II. törvénykönyvében az első törvény első mondata így hangzik: „Decem ville ecclesiam edificent, quam duobus mansis totidemque mancipiis dotent, equo et iumento, sex bobus et duabus vaccis, XXX minutis bestiis.”¹

Az idézett mondat a hivatkozott törvénnyel, illetve István két könyvbe foglalt törvényeivel Nagy Gyula, Bartoniek Emma, Szilágyi Loránd és Kristó Gyula nagy műgonddal és tudósi hozzáértéssel készült magyarításában, a szerzők sorrendjében az alábbiak szerint áll a tudomány és az érdeklődő közönség rendelkezésére.²

1. „Minden tíz falu templomot építsen és ajándékozza meg azt két házzal és ugyanynyi cseléddel, továbbá lóval, kabalával (= kancalóval, Nagy Gyula jegyzete – K. S.), hat ökörrel és két tehénnel, harmincnégy (– az Admonti kódex szerint csak harminc, Nagy Gyula jegyzete – K. S.) darab apró barommal.”³ (Nagy Gyula)

2. „Tíz falu építsen templomot, melyet adományozzon meg két házzal és ugyanannyi szolgálával, lóval és kancával, hat ökörrel és két tehénnel, 30 aprómarhával.”⁴ (Bartoniek Emma)

3. „Tíz falu építsen egy templomot, amelyet két telekkel s ugyanennyi rabszolgával lássanak el, lóval és kancával, hat ökörrel és két tehénnel, 30 aprómarhával.”⁵ (Szilágyi Loránd)

Itt jegyzem meg, hogy Szilágyi magyarításának olyan változata is ismeretes, amelyet Györffy György korrigált, íme:

„Tíz falu építsen egy templomot, amelyet két házzal, ugyanynyi rabszolgával lássanak el, lóval és kancával, hat ökörrel és két tehénnel és harminc aprójószággal.”⁶ (Szilágyi Loránd, Györffy György)

---

¹ ZÁVODSZKY 1904. 153.

² A törvények megjelentetéséről, átültetéséről tájékoztat KRISTÓ 2001. 34–36. – A magyarítás kifejezéssel az átültetés nehézségeire, nevezetesen arra a magas szintű alkotótevékenységre szeretnénk utalni, amit az ilyen szövegek áttétele, valójában újraalkotása kíván meg, és amely semmiképpen nem vehető egy kalap alá azzal az eljárással, amit az olyan egyszerű mondatok áttételénél alkalmaznak, mint a nap süt, az eső esik, a kutya ugat, a macska nyávog, a fal fehér, kék az ég és zöld a fű és társaik.

³ MT 1899. 37.

⁴ BARTONIEK 1935. 58.

⁵ LEDERER 1964. 24.

⁶ KIRÁLY 1987. 36.

4. „Tíz falu építsen egy templomot, amelyet két szálláshellyel és ugyanannyi szolgálával, lóval és marhával, hat ökörrel és két tehénnel, harminc aprójósággal adományozzanak meg.”⁷ (Kristó Gyula)

Első olvasásra nyilvánvaló, hol vannak az ún. „neuralgikus pontok”. Már a kezdet sem teljesen egyszerű, mert a „Decem ville ecclesiam edificent” is többféle-képp érthető, ha pusztán nyelvi oldalról közelítjük. Egyfelől pl. úgy, hogy a törvény hatálya alá eső területen (ország, országrész, tartomány?), az ott lévő települések közül összesen csak tíz (és nem több) falu építsen templomot, de az *ecclesia singularis accusativusban* álló alakja sem igazít el önmagában teljes biztonsággal, vajon egy vagy tíz templom építéséről van-e szó, azaz hogy tíz falunak közösen kell-e egy templomot emelnie vagy mindegyiknek külön-külön, a maga helyén egyet-egyet, tehát összesen tízet. Kombináció eredménye, ha úgy értjük mondatunkat, ahogy általános szoktuk, hogy ti. minden tíz falu, vagyis a falvak tízesével építsenek egy templomot, tehát hogy a törvény kiadása után országszerte nagyarányú templomépítés kezdődött, és a falvak százaiban láttak hozzá, hogy templomot építsenek.

A tárgyalt rendelkezésből (talán súlyának megfelelően) általában csak a templomépítésre vonatkozó részt emelik ki, és mint mellékeset és kevésbé fontosat veszik tekintetbe, ami a templomok ellátására vonatkozik, holott ez az értékelés a legkevésbé sem tárgyilagos és nem is életszerű. Az igazság ui. az, hogy István – látnivaló – korántsem csak templomépítésről intézkedett, hanem a templomok ellátásáról, azaz a *templombirtokok* vagy *-gazdaságok* megalapításáról is, amelyek a továbbiakban sokféle-képp formálódva-alakulva, mint az egyházi kisbirtok legtipikusabb formája, a XX. század közepéig maradtak fenn, és játszottak szerepet a különféle, kisebb-nagyobb települések életében. A legcsekélyebb mértékben sem mind-egy tehát, hogy a templomok ellátására vonatkozó utasítást miképp értelmezzük.

Ha ismét rápillantunk mondatunkra és fent idézett magyarázásaira, láthatjuk, hogy a „*duobus mansis totidemque mancipiis*” szövegrészt az egyes fordítók különféle-képp értelmezik, kiváltképp, ami a *mansis* és a *mancipiis* szavakat illeti. Nagy Gyula így: „*két házzal és ugyanannyi cseléddel*”, de mind a *ház*, mind a *cseléd* névhez magyarázatot fűz. „A ... mansus vagy mansum szót ... leghelyesebbnek véltük egyszerűen *ház*-zal fordítani magyarra, hogy azonban az ilyen házhoz telket, vagy az egyház javára mivelendő földet is adtak, az csak természetes, miután a hozzá szükséges igavonó barmokkal is ellátták az egyházat.” Ennyit a házhoz, a cselédhez pedig: „A mancipium ... valószínűleg nem egy fej szolgát, hanem egész háznépet, szolgál-családot jelent, legalkalmasabbnak véltük a *cseléd* elnevezéssel élnünk, mely némileg a szolgaság és egyszersmind a háznép fogalmát is jelöli.”⁸ Bartoniek Emmánál ezt találjuk: „*két házzal és ugyanannyi szolgálával*”. A *ház* használatát ő is magyarázza, és pedig: „Az eredetiben: mansus ami itt házat jelent.”

---

⁷ KRISTÓ 2001. 59.

⁸ MT 1899. I. 37.

(Lásd Hóman B.: Pénztörténet 495–6. és Magyar Történet I. 205.) A *mansis* szót tehát tulajdonképp tekintélyelvi alapon értelmezi ház-nak, mert a *mansus*-t Hóman Bálint is háznak vette, másfelől maga is hangsúlyozza, hogy munkájában támaszkodott „Nagy Gyula irodalmi értékű, a Magyar Törvénytárban megjelent fordítására”,⁹ aki – mint láttuk – a *mansus*-t szintén a házzal vélte a legalkalmasabban magyaráítani. Szilágyi Lorándnál már ez áll: „két telekkel s ugyannyi rabszolgával”. A *telek* szót azonban ő sem hagyja jegyzet nélkül: „Telek (lat.: *mansus*, *mansio*) szálláshely, ház, házhely. Nem a későbbi – XV. századi – értelemben vett jobbágytelek.”¹⁰ Kristó Gyula ezt a megoldást választja: „két szálláshellyel és ugyannyi szolgálóval”. A jegyzet nála se marad el. „Latinul: *mansus*... Jelen esetben szálláshelyet (szolgák lakására szolgáló szerény építményt) vagy lakhely építésére való térséget jelent. Szilágyi Loránd teleknek fordította.”¹¹ [Minden rosszmájúság nélkül jegyzetném meg, hogy a „lakhely építésére való térséget” mondják magyarul (házhely értelemben) teleknek.]

Összegezve tehát: a *mansus* alapszó a fentiek szerint ház, telek, szálláshely; a *mancipium cseléd*, *szolga*, *rabszolga* jelentéssel kerül a magyarázó tudósok kezébe.

Sokatmondó tény ellenben, hogy a *mansus* szó Finály Henrik klasszikus szótárában nem szerepel, csak a *mansio*, éspedig a következő jelentéssel: „1. maradás, tartózkodás, mulatás, 2. (újk.) A. a mulatás helye, szállás, állás, hálás, hálóhely ember és állat számára, B. állomás”.¹² És azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy Bartal Glossariumában a *mansio* házhely, telek, belsőség; a *mansus* ellenben szántóföldi illeték, *mansus apsus* = elhagyott földilleték, *mansus tributalis* = adó alá eső földilleték.¹³ Alapvetően helyes értelmezés ezúttal is csak szótörténetből levonható tanulságok alapján lehetséges.

Ebből a szempontból pedig rendkívül figyelemre méltó, hogy a Merovingorkorban a *félszabad* (*litus*, *lidus*) használatra adott földet nevezték *mansus*-nak (*mansus lidilis*), melyért az szolgáltatásokkal tartozott.¹⁴

Szabó István szótörténeti összefoglalása szerint a *mansus* név a VI–VII. században már megtalálható az írott forrásokban. „A *mansus* és szórokoni azonban eleinte csak magát a belső telket, tehát a házat, udvart, és kertet jelentették. Azért csupán ezeket, mert ... a szolgálóállapotú földművelő paraszt csak a házbirtokhoz, lényegében tűzhelyhez kapott jogot.” Robert Latouche azonban kimutatta, hogy a *mansus* már akkor több egyszerű belsőségnél, amikor az írott források még nem

⁹ BARTONIEK 1935. 11, 58.

¹⁰ LEDERER 1964. 24.

¹¹ KRISTÓ 2001. 59.

¹² FINÁLY 1984. 1191. h.

¹³ BARTAL 1901. 406.

¹⁴ GRACIANSZKIJ – SZHAZKIN 1952. 98, 366.

szólnak a határbeli tartozékokról, és Szabó István szerint ezt a magyar fejlemények is igazolják.¹⁵

Egyetérthetünk tehát Nagy Gyulával, aki fent idézett szavai szerint a *mansus* fogalmába a házon kívül a művelésre alkalmas földet is beleértette, mert különben mi okból rendelte volna a templomokhoz a törvény a *hat ökröt*, azaz a műveléshez szükséges igavonó barmokat? A legnyilvánvalóbban István korában is tudták már, amit László másodiknak mondott törvénykönyve (1077) szállóigészerűen így fejez ki: „equum ... ad expedicionem ..., boves ad arandum”, azaz: utazáshoz ... lovat ..., szántáshoz ökröt.¹⁶ Attól sem tekinthetünk el ezúttal, hogy az esztergomi zsinat 17. számú határozata kimondja: „Egyházat ne szenteljenek fel addig, amíg felszerelést és földet (latin szövegben: terra – K. S.) nem adtak hozzá.” És ugyanitt a tárgyalt kérdés szempontjából feltétlenül figyelmet érdemel a 37. határozat, amely így szól: „Az apát – a monostor vagyónáról a püspökkel együtt gondoskodván – (minden) két eke (föld) után egy-egy szerzetest tartson, a szabályzatnak megfelelően ruházva és ellátva.”¹⁷

Mindebből következtetve csak az lehet a véleményünk, hogy az István törvényében említett *mansus* sem lehetett tenyérnyi terület, kivált, ha meggondoljuk, hogy egy világi lelkész kedő pap ellátása sem kerülhetett kevesebbe, mint egy bencés szerzetesé. Mindennek mérlegelésénél nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy Szent Benedek Regulája úgyszólván telis-tele a mértéktartó életmód és a böjtök emlegetésével, és alapszabályként mondja ki: „Ne légy falánk.”¹⁸ A zsinati határozat így is normaként állapítja meg két eke vagy ekealj (azaz: 240 szokásos vagy 300 királyi hold, mai fogalmak szerint: 67,2 vagy 153,26 ha¹⁹) földet. Nem szólva róla, hogy a templomhoz rendelt föld megléte vagy nem léte a templomszentelés sine qua nonja volt.

A *mancipium* nevet illetően Finály egyértelműen szögezi le, hogy a klasszikus latinban a *vásárolt rabszolgát* jelenti, és igen helyesen megkülönbözteti *famulus*-, illetve *famula*-tól, tehát a háztájiban dolgozó rabszolgától és a *servus*-tól, amely mint politikai-jogi kategóriát jelöli a rabszolgát.²⁰ Megengedhető, hogy a templomok számára vásárolták a rabszolgákat, illetve hogy a törvény a *mancipium* használatával is azt akarta kifejezni, hogy a templomok számára vásárolják a rabszolgákat. Elterjedt nézet, hogy a valóságban nem két egyedülálló rabszolgáról volt szó, hanem két családosról (Nagy Gyula, Györffy).²¹ Nagyon valószínű, hogy így is volt.

Nem meglepő, hogy Györffy György egyben párhuzamot keres az egykorú vitézek (milités) és a falusi papság helyzete között. „... Feltehető, hogy két szolga

---

¹⁵ SZABÓ 1969. 10–11.

¹⁶ Szent László II. 15. ZÁVODSZKY 1904. 170; LEDERER 1964. 37.

¹⁷ ZÁVODSZKY 1904. 200, 202; LEDERER 1964. 60, 63.

¹⁸ SZBR 1993. 20.

¹⁹ BOGDÁN 1987. 66.

²⁰ FINÁLY 1984. 773, 1188, 1812–1813. h.

²¹ MT 1899. 37; GYÖRFFY 1977. 106, 186.

család tartott el egy katona családot – írja. Ilyen eltartás járt ki az egyház közkatonáinak: a falusi plébánosoknak István király korában.”²²

Eltérő a vélekedés az „*equo et inumento, sex bobus*” szövegrész tekintetében is, bár igazában itt a *iumento* átültetése okozza a gondot. Mégsem ragadhatjuk ki a *iumento* szót önmagában, minthogy a probléma csakis az idézett szövegrész egészében, összefüggéseinek figyelembe vételével oldható meg.

Finály szerint az *equus* általában a lovat jelenti, illetve a hadiszolgálatra használtat különösen.²³ Semmi kétség, hogy a papok szolgálatra, illetve közlekedésre kapták a lovat, feltehetően lóhátton, illetve szekéren járták a hozzájuk tartozó tíz falut. László harmadiknak mondott törvénykönyve említi a papok és egyházi személyek szekérbe fogott lovait.²⁴ Korai törvényeinkben többször találkozunk a *ló* névvel és a használat szerint különböző fajtáival. Már István I. törvénykönyve említi azokat, akik vasárnap *cum equis* (= lovakkal) dolgoznak.²⁵ Ha munkaként a vadászatra²⁶ vagy az utazásra, közlekedésre gondolunk, hátaslovakra, illetve fogatoláshoz használt lovakra gondolhatunk. László harmadiknak mondott törvényében történik ismételten is utalás a futárok lovaira.²⁷ Kálmán törvényében találkozunk a harci mén, illetve a táborig lovak említésével.²⁸ László korában a király engedélye nélkül nem lehetett lovat kivinni az országból.²⁹ Kálmán megtiltotta a *magyar ló*, *equus Hungaricus* vásárlását.³⁰ A ló tehát érték volt, egyszersmind a szabad emberek állata, ha úgy tetszik, státusszimbólum. Egyértelműen utal az utóbbira Kálmán törvénybe foglalt rendelete is. „Azok az ispánok, akiknek saját falvaikban *olyan szabad embereik vannak, akiktől lovakat kaphatnak* (– a szerző kiemelése – K. S.) és száz penzát tudnak összegyűjteni, ebből a jövedelemből egy páncélos katonát adjanak a királynak.”³¹ Az idézetből egyben az is kiderül, hogy a lóállomány java is a szabadok tulajdonában lehetett, minthogy a páncélos vitéz alá nem lehetett akármilyen ringy-rongy gebét adni.

Az *equus* szót az idézett szerzők valamennyien a *ló* névvel teszik át magyarra, de a ló nemét illetően – Kristó Gyula kivételével – úgy látszik, a legvalószínűbben az a véleményük, hogy az csakis apaállat, tehát *mén* vagy *csődör* lehetett. Félreérthetetlenül utal erre, hogy az utána következő *iumentum* szót a *kanca* névvel értelmezik. Így szól erről Györffy György is.³² Nagy Gyula a következőképp magya-

²² GYÖRFFY 1977. 106.

²³ FINÁLY 1984. 702. h.

²⁴ László III. 13. ZÁVODSZKY 1904. 180; LEDERER 1964. 34.

²⁵ István I. 8. ZÁVODSZKY 1904. 144; LEDERER 1964. 18.

²⁶ KRISTÓ 2001. 42.

²⁷ ZÁVODSZKY 1904. 177, 180; LEDERER 1964. 34.

²⁸ Kálmán I. 36. ZÁVODSZKY 1904. 188; LEDERER 1964. 52.

²⁹ László II. 16. ZÁVODSZKY 1904. 170; LEDERER 1964. 37.

³⁰ Kálmán I. 76. ZÁVODSZKY 1904. 193; LEDERER 1964. 57.

³¹ Kálmán I. 40. ZÁVODSZKY 1904. 188; LEDERER 1964. 52.

³² GYÖRFFY 1977. 186.

rázza álláspontját: „... Azt hisszük, hogy itt a *jumentum* is a szó specialisabb középkori értelmében veendő, és azért – *equa*, franciául: *jument*, magyarul: kabala vagy kancaló.”³³

Ezzel szemben mi azt hisszük, hogy *jumentum* kancaként értése félreértés, a leghatározottabban zavaró, felesleges bonyolítása az egyébként világos szövegnek. Mert *jumentum* Finály szótára szerint *igásmarha*, *vonómarha*, *hátasló*,³⁴ és ha a szót első és második jelentésének megfelelően egyszerűen igásmarhának vesszük, teljesen világos, hogy a törvényben arról van szó, hogy a templomgazdaságot lóval, igásállattal, azaz hat ökörrel és két tehénnel kellett ellátni.

De nézzük meg más oldalról is a dolgot! Semmi kétségünk sem lehet, hogy az egyház harcosait, a papokat is jó lovakra ültették. Abban azonban már nem lehetünk teljesen biztosak, hogy ezek a lovak okvetlenül, kizárólag apaállatok lettek volna. Ősi dolog, hogy az apa- és az anyaállatok tartásában bizonyos, természetből meghatározott arányok uralkodnak. Ezzel már a Bibliában is találkozhatunk. (Gondoljunk csak arra, hogy Jákób Ezsau kiengesztelésére egyebek közt kétszáz kecskét és húsz bakot, kétszáz juhot és húsz kost” küld, azaz minden bakra vagy kosra húsz anyát, megfordítva: minden húsz anyára egy kost, illetve bakot számít Mózes I. 32. rész 14. vers). A száli frank törvények szerint egy csődörre általában 12 kancát számolnak, ha kisebb volt a ménés, „a csődörrel együtt legalább hét tagból állott”.³⁵ Ha tehát az „*equo et iumento*” mondatrészt *csődörrel és kancával* értelemben vesszük, semmi szín alatt sem gondolhatnunk egyetlen kancára, hanem minimalisan *hatra*, de inkább többre. Ezzel pedig józan ésszel nagyon nehezen tudunk mit kezdeni. Mert mi célt szolgált volna, hogy a nagynak nem mondható templombirtokokhoz valóságos kis méneseket telepítsenek. Más a helyzet a hat ökör és két tehén esetén. Minden hozzáértő tudja, hogy ezeket az állatokat a föld megmunkálására használták, a tehén pedig azonfelül, hogy szántottak vele, tejet és évről évre borjút adott. (Györffy György mutatja ki, hogy a szegény ember munkaállata már akkor is a tehén volt. Tehénnel robotra is elmentek szántani, és ezt nevezték a XIII. század eleji adat szerint *eneü* – ~ *ünőszántásnak*.³⁶)

Jó lenne pontosan tudni, melyek voltak az aprójószágok, amiket a templomgazdaságoknak kellett adni. Legvalószínűbben a László törvényében említett ludakra és tyúkokra gondolhatunk.³⁷

Végére járván feladatunknak, a legnagyobb nyomatékkal hangsúlyoznám, hogy a tárgyalt törvény, illetve törvénykönyvek minden magyarítója iránt tisztelettel viseltetem, és ebbéli munkájukat kiváltképp is nagyra értékelem. Mindennek előrebocsátása után talán nem szerénytelenség, ha mintegy összegzésként elmond-

³³ MT 1899. I. 37.

³⁴ FINÁLY 1984. 1086. h.

³⁵ JÓNÁS 1999. 107.

³⁶ GYÖRFFY 1977. 415, 490.

³⁷ László II. 1, 12, 13. ZÁVODSZKY 1904. 166, 169–170; LEDERER 1964. 34, 36.

juk, hogy a tárgyalt mondatot így véljük értelmezhetőnek: Tíz falu építsen templomot, melyet lássanak el két telekkel és ugyanannyi rabszolgával, lóval és igásállattal, hat ökörrel és két tehénnel, harminc aprómarhával. Felfogásunk tehát a legkevésbé sem új, sem nem eredeti. Ellenkezőleg, minden tekintetben megegyezik Závodszy Levente egy évszázaddal ezelőtt kifejtett álláspontjával.³⁸

IRODALOM

BARTAL 1901

Bartal, A.: *Glossarium mediae et infimae Latinitatis Regni Hungariae*. Lipsiae, 1901.

BARTONIEK 1935

Bartoniek E.: *Szent István törvényeinek XII. századi kézírata, az Admonti kódex*. Budapest, 1935.

BOGDÁN 1987

Bogdán I.: *Régi magyar mértékek*. Budapest, 1987.

FINÁLY 1984

Finály H.: *A latin nyelv szótára*. Budapest, 1984.

GRACIANSZKIJ-SZHAZKIN 1952

Gracianszkij – Szhazkin: *Középkori történeti chrestomathia*. Budapest, 1952.

GYÖRFFY 1977

Györffy Gy.: *István király és műve*. Budapest, 1977.

JÓNÁS 1999

Jónás I., Sz. (szerk.): *Középkori egyetemes történeti szöveggyűjtemény*. Budapest, 1999.

KIRÁLY 1987

Király L.: *István király emlékezete*. Budapest, 1987.

KRISTÓ 2001

Kristó Gy.: *Szent István király Intelmei és Törvényei*. Budapest, 2001.

LEDERER 1964

Lederer E. (szerk.): *Szöveggyűjtemény Magyarország történetének tanulmányozásához*. I. Budapest, 1964.

MT 1899

Magyar Törvénytár. *Corpus Juris Hungarici*. 1000–1526. évi törvénycikkek. Budapest, 1899.

SZABÓ 1969

Szabó I.: *A középkori magyar falu*. Budapest, 1969.

SZBR 1993

Szent Benedek Regulája. Fordította Söveges D. Pannonhalma, 1993.

ZÁVODSZKY 1904

Závodszy L.: *A Szent István, Szent László és Kálmán korabeli törvények és zsinati határozatok forrásai*. Budapest, 1904.

---

³⁸ ZÁVODSZKY 1904. 42.

**St. Stephen's law concerning the churches
– in addition to the interpretation of a source**

– Sándor Kávássy –

Resume

Two codes of law survived from the time of St. Stephen – founder of the Hungarian Kingdom, who was the reigning prince between 997-1000, king between 1000-1038. The laws that can be read in these codes give identical proof that the sacred king did his best to establish and deepen the christian faith, church and the christian way of life among his people. Among the laws aimed at achieving this the one concerning church building is the most significant. It's the first chapter of the second code and its first sentence in the latin original is:

„Decem ville ecclesiam edificent, quam duobus mansis totidemque mancipiis dotent equo et iumento, sex bobus et duabus vaccis, xxx minutis bestiis”. (Levente Závodszy: Sources of laws and decisions of the council from the time of St. Stephen, St. László and Kálmán, Budapest, 1904. 153.)

This quoted sentence has been studied and translated into Hungarian since 1899 by outstanding scholars, such as Gyula Nagy, Emma Bartoniek, Lóránd Szilágyi, György Györffy, Gyula Kristó. But regarding the details there are fundamental differences among the single translations.

The present study examines the foregoing translations and tries to find the answer to the question: What could the correct and at the same time historically valid Hungarian translation of the sentence under discussion be? The study – after carefully examining the translations and comparing them with other sources – considers the following translation authentic:

10 villages shall build one church, provide it with 2 allotments and with just as many slaves, horses and draught animals, 6 oxen, 2 cows and 30 small cattle.

Kávássy Sándor

H-4954 Sonkád, Bocskai u. 23.